

A szlavóniai falvak legjobb ismerője, szellemi kincseik leghívebb őrzője, gazdaasszonya Penavin-Borsi Olga, aki a kötetben okos és alapos jegyzetein kívül szlavóniai kisszótárával szerepel (a neve vajon miért maradt ki a tartalomjegyzékből?). Említettem, hogy ez a jól áttekinthető, betűrendes kis enciklopédia a szlavóniai hagyományos népelet valóságos kincstára. Mi minden lehet még a nagy szótárban!?

Csak két apró kifogás: 1. néhány jegyzettel, szómagyarozással több kellett volna, főként a presbitériumi jegyzőkönyvek szövegei alatt; 2. a remek fotókat meg lehetett volna sorszámozni és főként évszámmal ellátni, hiszen némelyek között már fél évszázados különbség is van, ennyi pedig éppen elegendő a népelet teljes átalakulásához.

Minden szakmában köztudott, hogy a szétszórt közlések és a publikát-

lan kéziratok távlati sorsa a feledés, kallódás, így volt ez eddig a kötetbe való gyűjtés előtt a szlavóniai adatokkal is. E kis könyv összeállítója azonban leverte róluk a feledés porát, újra régi fényükben csilloghatnak hát, és most már nincsenek kitéve semmiféle feledésnek, elkallódásnak. Szellemi kincstárunk jelentősen gyarapodott általuk. Ez a gazdagodás viszont újabb kötelezettséget is ró ránk: a teljes egészet begyűjteni, rendszerezni és mindenkivel megismertetni.

A néphagyományok iránti érdeklődés világjelenség: átalakuló városi, »összskomfortos« életünk kitűnő alap a régvolt, másfajta kultúrák megismerésére. E modern társadalmi igényeket és elvárásokat segít kielégíteni jelen kötetünk is. Penavin-Borsi Olga és a három szerkesztő érdeme, hogy ismét gazdagabbak lettünk.

KATONA IMRE

EGYSÉG A TETTBEN, EGYSÉG A SZELLEMBEN

Munkásélet. Írások a Szervezett Munkásból.
Forum, Újvidék, 1973.

Az ötven évvel ezelőtt (1923. január 6-án) megjelent Szervezett Munkás hat évfolyamából mintegy nyolcvan írás került be a Forum Kiadónál ez évben megjelent, de 1973-as dátumot viselő *Munkásélet* című könyvbe. A Kövek-sorozatban napvilágot látott munkásmozgalmi és publicisztikai dokumentumot jó történelmi érzékkel, és nyilván nem kis fáradozással, utánjárással *Burányi Nándor* válogatta. Ő írt egyúttal utószót is, amely a Szervezett Munkás megindításának, majd pedig 1929-es betiltásának körülményeivel foglalkozik, mindenekelőtt pedig az erősödő kapitalizmus és a mindinkább forradalmasuló munkásmozgalom helyzetének mérlegelésével (amelyben a magyar munkáságnak nem kis része volt). A nagyúri közönytől és lelketlenségektől kezdve a súrlódásokig, a kíméletlen

kizsákmányolásokig és a szuronyos csendőrterrorig a húszas évek munkássága szinte naponta szembetalálta magát a kis- és nagytőkésekkel, vagy — ahogy a könyvben található írásokban legtöbbször olvashatjuk — a »munkásnyűzőkkel«. És — amint arról a korántsem teljes válogatás meggyőző — a Szervezett Munkás szenvedélyes, szókimondó, igazságért és emberségért perelő síkraszálló cikkei úgyszólván minden alkalommal arra világítanak rá, hogy a gazdaságilag, politikailag és a megélhetés tekintetében is végtelenül nehéz, küzdeelmes és válságos években: a dolgozók, az anyagi javakat megtegmentő gyáripari munkások és agrárproletárok csak szervezeten, összetartással és sok-sok áldozattal szerezhetnek érvényt eltiport jogaiknak. Persze, még így sem tudnak elsodró és maradandó

dó győzelmet aratni, mivel a minden hájjal megkent munkaadók állandóan azon fondorkodnak, hogy — besúgókkal, árulókkal, talpnyalókkal, gyöngé jelleműekkel, sztrájktrórkkel, a dolgozók sorából kiemelt »pulikutyákkal«, karhatalmi manőverekkel stb. — egymás ellen hangolják és uszítsák a legtöbbszóró éhbérért robotoló dolgozókat.

A *Munkásélet* című kötet számos erénye közül az egyik legnagyobb éppen az, hogy a kegyetlen-brutális vagy csak ököl- és torokszorító eseményekkel szinte egyidejűleg íródnak ezek az üldöztetés veszélye miatt névtelen cikkek, levelek, tudósítások, riportok is (a két Lőrinc Péter-írástól eltekintve), s így a szakszervezeti újságot, illetve a kommunista párt lapját olvasó munkások széles tábora — mert hát a lap kézről kézre járt! — a többnyire rejtett politikai, társadalmi, gazdasági és szociális összefüggéseket, törvényszerűségeket és ellentmondásokat éppúgy megismeri, mint az elkeseredetten védekező, a hatalom véres szekerét toló burzsoázia igazi mibenlétét. A részletek és a névre, helysége való utalással megírt esetek felsorolása most nem célunk, hiszen a könyv bőséges adalékot nyújt erre — mind a sztrájkok, mind a nyomorgók, kiszolgáltatottak helyzetének érzékeltetésére —, ám azt mégis el kell mondanunk, hogy a kötetbe foglalt írások tényközlő egyszerűsége, bátor hangvétele, s a következtetések és tennivalók kristálytisztá megfogalmazása mind a mai napig ösztönző lehet az elkötelezett, közösségi célokat szolgáló újságírára. Az elnyomás, az üldöztetés, a kizsákmányolás és a politikai képmutatás sötét éveit Szabadka, Bajmok, Topolya, Zenta, Ada, Padé, Mohol, Verbász, Kishegyes, Nagybecskerek, Pancsova, Itabé, Kevi-Tornyos és más városok,

falvak, illetve munkásaik, parasztaik életét bemutató írások így hát egyúttal a leghitelesebb kordokumentumok is. Ezért érezzük találonak Burányi Nándor megállapítását, aki nemcsak a cikkek — és íróik — osztálytudatára, hanem élelétására is rámutat. Mindezen túl azonban arra is, hogy újságírásunknak ezek a névtelenjei — és forradalmárai — felismerték koruk leglényegesebb társadalmi problémáit, a fejlődés irányát, és nem riadtak vissza attól sem, hogy meggyőződésük terjesztéséért vállalják a kockázatot, az áldozatot.

Ez a korhoz és embereihez való hűség azért is figyelmet és megbecsülést érdemel, mert — a meghurcoltatások és zaklatások ellenére — a Szervezett Munkásban közzétett írásoknak szinte mindegyike nyílt fölszólítás volt a harcra, a szervezkedésre, a forradalomra.

Ezt az újságírást és a munkásság érdekeiért, forradalomért — manapság pedig a forradalmi vívmányokért — való ilyen kiállást továbbra is vállalnunk kell, sőt elsőrendű kötelességünk.

Végezetül még csak annyit, hogy a Szervezett Munkásban, illetve most már a jubileumi kiadványban is olvasható cikkek haladó hagyományainkra s arra is fényt derítenek, hogy a múlt helyes megismerése — jelenünk és jövőnk nem kevésbé helyes megítélése céljából — mindannyiunk feladata. Nemcsak a történészeké. Hiszen sosem volt és sosem lehet igaz (ami az *Egy kis kizsákmányolás* című írásban is áll), hogy »fél dinárért kenyér, fél dinárért szalonna untig elég egy munkásnak«. A munkásságnak, a proletariátusnak mindenkor tájékozottnak kell lennie, hogy szellemi és tettekben megnyilvánuló egységét ne bonthassa meg senki.

SZÜCS IMRE

TÖRTÉNELMI REGÉNY — HELYI VONATKOZÁSSAL

ORDAS IVÁN: *A fekete cár.*

Móra Ferenc Könyvkiadó, Budapest, 1974.

A húszas évek végén, Szabadka egyik főtérén, nem messze attól a helytől, ahol egykor a turulszobor állt, fehér

márvány emlékművet lepleztek le: a szoborcsoport főalakja Crni Jovan, vagyis Jovan Nenad cár volt, akinek